

24 761

Wijziging van enige belastingwetten (herziening regime ter zake van winst uit aanmerkelijk belang, consumptieve rente en vermogensbelasting)

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

Ontvangen 9 december 1996

1. Inleiding

Het verheugt mij dat de leden van de CDA-fractie met belangstelling kennis hebben genomen van de memorie van antwoord en van mening zijn dat ik daarin een groot aantal onduidelijkheden heb weggenomen. Op de door deze leden en de door de leden van de VVD-fractie gemaakte opmerkingen inzake de beperking van de aftrekbaarheid van rente die verband houdt met de financiering van successierechten ga ik hierna bij het onderdeel consumptieve renten in.

2. Aanmerkelijk belang

Algemeen

In antwoord op de vraag van de leden van de CDA-fractie inzake het heffingsmoment bij juridische fusie en het betaalbaar stellen van liquidatie-uitkeringen, merk ik het volgende op.

Het heffingsmoment ten aanzien van de vervreemding als bedoeld in artikel 20a, zesde lid, onderdeel d (juridische fusie), is het tijdstip dat de juridische fusie bij notariële akte tot stand komt (artikel 318 Boek 2 BW). Het heffingsmoment in geval van liquidatie van de vennootschap is niet het tijdstip dat tot liquidatie is besloten, maar het tijdstip dat besloten is tot het betaalbaar stellen van een liquidatieuitkering.

De leden van de CDA-fractie hebben de vraag gesteld of een fictief aanmerkelijk-belanghouder naar de ratio van het wetsvoorstel een verlies uit aanmerkelijk belang in aanmerking kan nemen.

Een fictief aanmerkelijk belang ontstaat, doordat een belastingplichtige op enig tijdstip op grond van een (fictieve) vervreemding inkomstenbelasting is verschuldigd over een aanmerkelijk-belangwinst, doch heeft gekozen voor doorschuiving van de aanmerkelijk-belangclaim. Tevens heeft hij na deze doorschuiving geen aanmerkelijk belang in de zin van artikel 20a, derde of vijfde lid. De belastingplichtige wordt in dergelijke situaties slechts als aanmerkelijk-belanghouder aangemerkt teneinde de aanmerkelijk-belangclaim die eigenlijk afgerekend diende te worden, veilig te stellen. Er wordt bij een latere vervreemding dan ook louter over

maximaal de doorgeschoven aanmerkelijk-belangclaim afgerekend. Het meerdere blijft buiten de aanmerkelijk-belangheffing. Vanuit deze achtergrond past het niet om – mocht na het ontstaan van het fictieve aanmerkelijk belang de waarde van de aandelen dalen tot onder de verkrijgingsprijs – wel met een verlies uit aanmerkelijk belang rekening te houden. Onder het huidige aanmerkelijk-belangregime – waar een fictief aanmerkelijk belang al denkbaar is – is dit bevestigd door de Hoge Raad in zijn arrest van 21 juni 1978, nr. 18 481, BNB 1978/207.

Deze leden vragen voorts aandacht voor de situatie waarin een zoon niet langer werkzaam wil zijn in het bedrijf van zijn vader. In dat kader draagt de zoon zijn aandelen in die vennootschap aan zijn vader over, zonder daar geld voor te ontvangen. De vader blijft de koopsom tegen enkelvoudige interest schuldig. In het testament van de vader is een ouderlijke boedelverdeling opgenomen waarbij de schuld aan de zoon ook aan die zoon wordt toegedeeld. Deze leden vragen of in dit geval de conclusie juist is dat de vordering welke de zoon op de vader heeft krachtens boedelvermenging teniet gaat. Naar aanleiding van deze vraag merk ik het volgende op.

De vordering van de zoon zal na het overlijden van de vader bestaan uit twee componenten, te weten de schuldig gebleven koopsom en de inmiddels aangegroeide rente. Het verrekenen van de schuldig gebleven hoofdsom is voor de inkomstenbelasting in beginsel niet relevant. Na het overlijden van de vader wordt ook de inmiddels aangegroeide rente verrekend. Dit heeft de volgende consequenties. Enerzijds ontvangt de zoon de door de vader verschuldigde rente. Deze rente wordt tegen het tabeltarief belast. Anderzijds betaalt de zoon in zijn hoedanigheid van erfgenaam de (door de vader) verschuldigde rente aan zichzelf. Alsdan zal moeten worden gezien welke kwalificatie die rentebetaling heeft. Dit zal afhangen van de vraag of bij de vader de aankoop van de aandelen van de zoon als een reële bedrijfsovername kan worden aangemerkt (artikel 20b, derde lid). Is dat het geval, dan zal de rente aftrekbaar zijn tegen het tabeltarief. Is dat niet het geval, dan zal de rente aftrekbaar zijn tegen het aanmerkelijk-belangtarief.

De leden van de CDA-fractie vragen zich af of de conclusie juist is dat geen sprake is van een middellijk aanmerkelijk belang indien een in het buitenland woonachtige persoon via een in het buitenland gevestigde vennootschap een belang heeft van ten minste 5 percent in een in Nederland gevestigde vennootschap. Daarnaast vragen deze leden zich af, ingeval wel sprake is van een middellijk aanmerkelijk belang, of deze in het buitenland woonachtige persoon in de Nederlandse belastingheffing wordt betrokken wanneer hij een deel van de aandelen in de buitenlandse vennootschap vervreemdt. Wat betreft de eerste vraag van deze leden merk ik op dat de persoon uit hun voorbeeld een middellijk aanmerkelijk belang in de in Nederland gevestigde vennootschap heeft. Voor de beantwoording van de tweede vraag ga ik er van uit dat de in het buitenland woonachtige persoon en de in het buitenland gevestigde vennootschap in de tien jaren voorafgaande aan de vervreemding van de aandelen niet in Nederland waren gevestigd (zulks in verband met de zogeheten conserverende aanslag en de vestigingsplaatsfictie van het voorgestelde artikel 49, vierde lid, wet IB 1964). Indien deze in het buitenland woonachtige persoon een deel van zijn aandelen in de in het buitenland gevestigde vennootschap vervreemdt, wordt hij ter zake van het daarbij gerealiseerde voordeel niet in de Nederlandse belastingheffing betrokken. Ten aanzien van buitenlandse belastingplichtigen die, zoals in dit voorbeeld, aandelen vervreemden geldt ingevolge het voorgestelde artikel 49, eerste lid, onderdeel b, van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 dat winst uit aanmerkelijk belang tot het binnenlandse inkomen behoort indien de vennootschap waarvan de aandelen worden vervreemd, in Nederland is gevestigd. In het voorbeeld is de vennoot-

schap in het buitenland gevestigd. Dit neemt niet weg dat ook in buitenlandse verhoudingen een middellijk aanmerkelijk belang van betekenis kan zijn. Zoals in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel is uiteengezet, is het criterium van middellijk aanmerkelijk belang bij voorbeeld van betekenis in situaties waarin de buitenlandse aanmerkelijkbelanghouder alle aandelen heeft in een buitenlandse houdstervennootschap en tevens een schuldvordering op of winstbewijzen van een Nederlandse dochtervennootschap waarvan de aandelen in handen zijn van de buitenlandse houdstervennootschap. Daarnaast kan het criterium van middellijk aanmerkelijk belang bij voorbeeld betekenis hebben indien de buitenlandse aanmerkelijk-belanghouder arbeid verricht ten behoeve van, dan wel onroerende of roerende zaken ter beschikking stelt aan een Nederlandse dochtervennootschap waarin hij middellijk aandeelhouder is.

De vraag van de leden van de CDA-fractie of de omzetting van een waardeloze vordering in aandelenkapitaal als een belastbaar feit moet worden aangemerkt, beantwoord ik bevestigend. De grondslag voor de heffing is de overdrachtprijs van de schuldvordering – in het voorbeeld van deze leden nihil – verminderd met de verkrijgingsprijs. Doordat de aandelen zijn verkregen tegen inbreng van een schuldvordering met een waarde van nihil, wordt de verkrijgingsprijs van de aandelen eveneens op nihil gesteld.

De leden van de CDA-fractie vragen zich af of door mij beoogd is om de tegemoetkoming in artikel 26, tweede lid, van de Invorderingswet 1990 ten aanzien van Nederlandse dividendbelasting te beperken tot dividendbelasting welke betrekking heeft op reguliere voordelen uit aanmerkelijk belang en niet tevens van toepassing te doen zijn ten aanzien van Nederlandse dividendbelasting ter zake van inkoop- en liquidatie-uitkeringen. Ik kan hierop bevestigend antwoorden.

In geval van inkoop van aandelen en het betaalbaar stellen van liquidatie-uitkeringen wordt ingevolge het bepaalde in artikel 25, zesde lid, onderdeel a, van de Invorderingswet 1990 het verleende uitstel voor zover dat hierop betrekking heeft, beëindigd. Artikel 26, tweede lid, van de Invorderingswet 1990 kan dan niet meer aan de orde komen. Overigens merk ik nog op dat de ingehouden Nederlandse dividendbelasting ter zake van de inkoop van aandelen of de liquidatie-uitkering kan worden verrekend met de Nederlandse inkomstenbelasting welke de buitenlandse belastingplichtige is verschuldigd; voor zover de dividendbelasting uitgaat boven de verschuldigde inkomstenbelasting wordt deze teruggegeven.

Bedrijfsovernames

De leden van de CDA-fractie vragen of ik kan bevestigen dat voor de vraag of de financiering met geleend geld van de overname noodzakelijk is, met name de bezittingen van de vennootschap waarop het aanmerkelijk belang betrekking heeft, bepalend zijn.

Ik merk op dat voor de vraag of het voor de belastingplichtige noodzakelijk is om een bedrijfsovername te financieren met vreemd vermogen, in de eerste plaats gekeken zal worden naar de middelen waarover deze belastingplichtige beschikt. Voor zover bij hem middelen voor directe belegging beschikbaar zijn, ben ik van mening dat zij kunnen worden aangewend voor de financiering van de bedrijfsovername en dat een financiering met vreemd vermogen niet noodzakelijk is. In de tweede plaats zal worden gekeken naar de bezittingen van de vennootschap waarop het aanmerkelijk belang betrekking heeft.

Indien de bezittingen in belangrijke mate bestaan uit beleggingen, ligt een financiering via uitkeringen door de vennootschap voor de hand. Het vorenstaande zal uiteraard worden uitgewerkt in de ministeriële regeling.

De ex-echtgenote wordt als een derde aangemerkt – zo antwoord ik de leden van de CDA-fractie – vanaf het tijdstip dat het huwelijk is ontbonden.

3. Consumptieve rente

Algemeen

Zowel de leden van de fractie van het CDA als de leden van de fractie van de VVD hebben nog enkele vragen gesteld inzake de beperking van de aftrekbaarheid van de persoonlijke-verplichtingenrenten.

De leden van de fractie van de VVD benadrukken dat zij groot belang hechten aan de aftrekbaarheid van de hypotheekrente met betrekking tot het eigen woonhuis. Deze leden spreken op dit punt enige zorg uit omdat in het onderhavige wetsvoorstel – met name door de wijze waarop de consumptieve rente daarin impliciet wordt bepaald – een theoretisch kader zou kunnen worden gezien voor een verdergaande beperking van de rente-aftrek. In de memorie van toelichting heb ik benadrukt dat het onderhavige wetsvoorstel geen gevolgen heeft voor de aftrekbaarheid van betaalde hypotheekrente ter zake van de aankoop, het onderhoud of de verbetering van de eigen woning. Voorts heb ik in de nota naar aanleiding van het verslag aan de Tweede Kamer kenbaar gemaakt dat evenmin sprake is van een eerste stap op weg naar beperking van de aftrekbaarheid van laatstgenoemde renten.

De leden van de fractie van de VVD merken voorts nog op dat het naar hun oordeel niet zonder meer voor de hand ligt om consumptieve renten gelijk te stellen aan de renten die thans als persoonlijke verplichting kunnen worden afgetrokken. Voor zover dit oordeel van deze leden inhoudt dat consumptieve renten niet volledig kunnen worden gelijkgesteld met persoonlijke-verplichtingenrenten onderschrijf ik dat. Alsdan zou het begrip consumptieve renten immers een synoniem zijn voor het begrip persoonlijke-verplichtingenrenten. Dat is echter niet het geval, omdat het begrip consumptieve renten als zodanig geen fiscale betekenis heeft. In verband daarmee heb ik het in het Regeerakkoord opgenomen voornemen inzake de renteaftrek via de onderhavige maatregel vorm gegeven door middel van een fiscaal bekend begrip dat het begrip consumptieve renten zo dicht mogelijk benadert, te weten de persoonlijke-verplichtingenrenten. Ik herhaal in dat verband dat in artikel 45, vijfde lid, van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 een zestal uitzonderingen op de aftrekbeperking is opgenomen en voorts dat de aftrekbaarheid van de persoonlijke-verplichtingenrenten tot het bedrag van het zogenoemde aftrekplafond van f 5000 per belastingplichtige volledig intact blijft. Hiermee wordt beoogd om excessieve rente-aftrek buiten de sfeer van de aftrekbare-kostenrenten te voorkomen.

Naar aanleiding van een vraag van de leden van de VVD-fractie merk ik op dat op basis van de thans beschikbare gegevens na de overgangperiode van twee jaar naar raming minder dan 50 000 belastingplichtigen te maken zullen krijgen met de voorgestelde maatregel inzake de beperking van de aftrekbaarheid van de persoonlijke-verplichtingenrenten. Het budgettaire belang van dit element van het wetsvoorstel is – zoals in de memorie van toelichting is aangegeven – 230 mln.

Inclusief de hiervoor genoemde groep brengen in totaal circa 1,7 mln belastingplichtigen persoonlijke-verplichtingenrenten in aftrek. Het budgettaire belang daarvan bedraagt, inclusief de hiervoor genoemde 230 mln, circa 875 mln.

De leden van de VVD-fractie zijn van mening dat een waardevol aandeel altijd een bron van inkomen zal zijn, omdat het bewijs dat er nimmer een belastbaar (contant) dividend zal worden uitgekeerd, niet valt te leveren.

De leden van de CDA-fractie merken in dit kader op dat ik met betrekking tot het begrip bron een subjectief criterium heb geïntroduceerd en vragen zich af of dit criterium algemene gelding heeft danwel of de werking daarvan is beperkt tot situaties waarin bewust geen belastbare inkomsten worden genoten.

Ik merk in de eerste plaats op dat ik ten aanzien van het begrip bron van inkomen geen nieuw criterium heb geïntroduceerd. Zoals in de memorie van antwoord is opgemerkt, dient voor de vraag of er sprake is van een bron van inkomen beoordeeld te worden of redelijkerwijs inkomsten als bedoeld in de zin van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 zijn te verwachten (objectieve toets) alsmede of de belastingplichtige beoogt dergelijke inkomsten te behalen (subjectieve toets).

Deze voorwaarden zijn niet nieuw, maar maken deel uit van de bestaande wettelijke systematiek in de uitleg die de Hoge Raad aan het bronbegrip heeft gegeven. Aan de subjectieve toets is inherent, zo antwoord ik de leden van de CDA-fractie, dat er sprake is van een bewustheid of, met andere woorden, een bepaald oogmerk van de belastingplichtige.

De opmerking van de leden van de VVD-fractie ziet slechts op de hiervóór vermelde objectieve toets. Daarnaast dient tevens de subjectieve toets te worden aangelegd. In dit verband wijs ik deze leden bij voorbeeld op producten die op de markt zijn gebracht waarbij van te voren vaststaat dat gedurende de bezitsperiode van de belastingplichtige geen belaste inkomsten zullen worden uitgekeerd. Gedacht kan worden aan fondsen waarbij in de prospectus staat dat geen dividend zal worden uitgekeerd. Tevens kan worden gedacht aan producten waarbij de belegger de aandelen gedurende een bepaalde periode zal houden, en waarbij van te voren is vastgelegd dat voor deze belegger jaarlijks gekozen zal worden voor onbelaste agiostockdividenden. Bij deze producten is het de bedoeling en staat het van te voren vast dat de betrokken belastingplichtige ter zake geen belaste inkomsten zal genieten. Bewijsproblemen doen zich hier niet voor.

Uitzonderingen op de aftrekbeperking

De leden van de CDA-fractie en de VVD-fractie vragen aandacht voor de positie van belastingplichtigen die ter financiering van een aanslag in het successierecht een lening aangaan. De leden van de fractie van het CDA betreuren het dat ik niet tegemoetgekomen ben aan hun wens om de rente die betrekking heeft op dergelijke leningen uit te zonderen van de beperking van de aftrekbaarheid van de persoonlijke-verplichtingenrenten, terwijl de leden van de fractie van de VVD – ondanks het arrest van de Hoge Raad van 22 juli 1994, nr. 30 027, BNB 1994/298 – niet inzien dat deze renten als persoonlijke-verplichtingenrenten moeten worden aangemerkt. De leden van de fractie van de VVD menen dat de gevolgen daarvan onder omstandigheden zeer onredelijk en onrechtvaardig kunnen zijn. Deze leden wijzen mij in dat verband op de casus waarin iemand een verpachte boerderij erft ter waarde van 2 mln en ter financiering van de successierechten een lening sluit van 0,7 mln. Naar het oordeel van deze leden is het causale verband tussen de lening en de boerderij niet te ontkennen, hetgeen nog te meer zou gelden indien er in feite geen mogelijkheid is om de lening af te lossen zodat er sprake is van een situatie die als bestendig is te beschouwen.

Naar aanleiding hiervan merk ik het volgende op. Het door de leden van de fractie van de VVD genoemde arrest heeft betrekking op een casus waarin een buitenlandse belastingplichtige de successierechten ter zake van een erfachtelijke verkrijging van in Nederland gelegen onroerende zaken financiert met een hypothecaire geldlening op de desbetreffende onroerende zaken. De Hoge Raad heeft, in navolging van het Hof, beslist dat het recht van successie is verschuldigd over hetgeen krachtens

erfrecht wordt verkregen, en niet om de onroerende zaken te verkrijgen. In verband daarmee is het successierecht een schuld die de verkrijger persoonlijk aangaat. Er bestaat naar het oordeel van de Hoge Raad onvoldoende verband tussen de lening en de verkrijging van de onderhavige onroerende zaken om de rente als op de inkomsten uit die onroerende zaken drukkende aftrekbare kosten als bedoeld in artikel 35 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 in aanmerking te nemen.

In de nota naar aanleiding van het verslag heb ik aan de Tweede Kamer kenbaar gemaakt onvoldoende aanleiding te zien om de rente op leningen die zijn aangegaan ter financiering van successierechten uit te zonderen van de aftrekbeperking. Dit houdt onder meer verband met het feit dat een nalatenschap in verreweg de meeste gevallen uiteenlopende vermogensbestanddelen zal bevatten, waaronder veelal ook liquide middelen of gemakkelijk liquide te maken vermogensbestanddelen. Daarbij komt dat een erfgenaam – naast hetgeen hij uit hoofde van de nalatenschap verkrijgt – in veel gevallen zelf reeds over enige liquide middelen of gemakkelijk liquide te maken vermogensbestanddelen zal beschikken. Het vorenstaande brengt met zich dat de erfgenamen in veel gevallen de mogelijkheid zullen hebben om het successierecht geheel of ten dele zonder geldlening uit de opbrengst van de nalatenschap te financieren.

Voorts wijs ik in dit verband op het feit dat bepaalde vermogensbestanddelen jaarlijks opbrengst zullen genereren, hetgeen ruimte schept om een eventuele geldlening die is aangegaan ter financiering van successierecht af te lossen. Het door deze leden genoemde voorbeeld dat de nalatenschap slechts één vermogensbestanddeel bevat – in dit geval uitsluitend een verpachte boerderij – zal zich naar verwachting slechts in een beperkt aantal gevallen voordoen. In dit kader wijs ik voorts op het feit dat in de Successiewet 1956 is voorzien in de mogelijkheid van een renteloze betalingsregeling ter zake van de vererving van ondernemingsvermogen.

Het vorenstaande neemt evenwel niet weg dat ik – mede gelet op de opmerkingen van de leden van deze fracties – bereid ben om in aan mij voorgelegde individuele gevallen na te gaan of en zo ja in hoeverre dit element van het onderhavige voorstel voor belastingplichtigen in de praktijk toch tot onbillijkheden van overwegende aard leidt.

De Staatssecretaris van Financiën,
W. A. F. G. Vermeend